

Политичке елите и криза

(Рецензија чланка француског аналитичара Сами Наира)

Криза неумољиво напредује као ураган који руши све пред собом: од финансија до кредита, од кредита до економије, од економије до социјале. Било би необично да није утицала и на идеологију, појмове и методе који су грађени у последњих тридесет година са циљем да оправдају глобализовани неолиберални капитализам. Да, криза је немилородно кренула да уништава предрасуде, норме и вредности оних који су наивно веровали у „светост“ оваквог једног система. Владајуће елите, међутим, као да неће да схвате шта се догађа. Оне као да нису дорасле брзини којом криза напредује, њеној дубини и сложеност. Заробљенице владајућих идеолошких шема, концепција које су се показале као неделотворне, оне покушавају да се оправдају и скину са себе бреме одговорности за кризу – остављајући притом утисак парализованости и неспособности за деловање.

Дају се разликовати два екстремна вида понашања: на једној страни су они који још увек не желе да схвате праве димензије кризе и обећавају излазак из ње коришћењем метода који су нас до ње и довели - на другој они свеснији који схватају сву дубину кризе, али нове проблеме желе да реше средствима из прошлости, као да смо још увек у тридесетим годинама двадесетог века и Великој депресији. И једни и други ризикују да доживе разочарење. Јер ради се о кризи гигантских димензија која на неки начин навешћује крај капитализма, бар оне његове варијанте коју зовемо англо-саксонском (или прецизније америчко-британском). Основна обележја тог система су позната: слободна конкуренција; високопрофитне спекулативне инвестиције на кратак рок; друштвене везе засноване на такмичењу свих са свима; приватизација јавних добара; улазак новца у све друштвене односе и социјалу; флексибилизација и растућа несигурност на тржишту рада;. Смисао свега тога је већ јасан: требало је омогућити богаћење једне ограничене мањине по цену задуживања велике већине.

Док је овај модел био владајући, па и данас, владала је и влада идеологија састављена од појмова који су наметнути као „једини исправан начин мишљања“, нека врста световне Библије. Основни принципи те неолибералне идеологије су нам познати: природна визија боље будућности замењена је смешном идејом „краја историје“ до кога већ треба да смо стигли и после кога више не може бити ничег другачијег и бољег – а конкуренција је постала темељ на коме је требало изградити све друштвене односе. Урушавање критичког, прогресивног и хуманистичког мишљења и његова неспособност да осмисли алтернативе оваквом начину размишљања, било је импресивно. Речи као што су „национализација“, „протекционизам“, па и „једнакост“, политичари који су себе називали левичарима почели су да сматрају вулгарнима. Отуда и изједначавање десних и левих идеологија у благотворном загрљају неолиберализма, отуда „Трећи пут“ Тони Блера („блеризам“), пут између капитализма и социјализма који у стварности није био ништа друго него синтеза ултраконзервативног либерализма Маргарет Тачер и

малограђанске визије социјализма средњих слојева у успону и њихових елита. Ово није лако признати, али ствари тако стоје.

Криза тако захтева да се доведу у сумњу основни појмови англосаксонског либерализма чију хегемонију данас осећа читав свет. Од данас више не смемо узимати здраво за готово забрану повратка државе на место централног актера привредног система. Јер управо је она та која својим одлукама, оријентацијама и субвенцијама мора да успоставља равнотежу између рада и капитала у систему конкуренције у коме те две стране никако не располажу једнаком снагом. Исто тако, не може се више говорити против идеје прерасподеле новостворене вредности, нити (на идеолошкој основи) одбацити могућност буџетских дефицита који ће неизбежно расти. И коначно, апсурдно је тежити да се трговинска конкуренција у систему који је неспособан да се саморегулише уреди искључиво у оквиру Светске трговинске организације, а да се притом не активирају механизми заштите на границама великих зона размене. Европа, на пример, остаје тако отворена пред свим могућим ветровима. Очигледно је да ће однос између фундаменталистички схваћене слободне трговине и протекционизма морати коренито да се промени.

Могли би да наведемо стотине појмова које би тебало ревидирати уколико желимо да се супротставимо кризи. А шта раде политичке елите? Чак ако понекад и прибегавају протекционизму и национализацијама оне настављају да бране фундаментализам слободне размене, слабе државу и залажу се за буџетску дисциплину по сваку цену. Усредсређујући се на мере усмерене против „пореских рајева“ и подршку „финансијској транспарентности“ оне свесно заборављају да то нису узроци него последице једног погрешног система.